

mpkslas - menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1980 METAI

SAUSIO MĖN. 5 D. / JANUARY 5, 1980

PART TWO — Nr. 4 (1)

Šiame numery:

Žvilgsnis į praėjusius ir ateinančius metus.
Apie arklius, vieversius ir rašytojus Londone.
Lietuvos žydai ir „Holocaust“.
Herojiškoji žemdirbio dalia.
Vlado Šlaito eilėraščiai.
Visiškai slapta! TSRS Ryšių Ministrui draugui Talyzinui N.V.
Donelaitis sugrįžo į Tolminkiemį.
Giedrės Žumbakienės ofortų paroda.
Dainuoja nežinomi choristai.
Nauji leidiniai.

Kertinė Paraštė

Žvilgsnis į praėjusius ir ateinančius metus

Lietuvių kultūrinė veikla svetur, turint mintyje išeivių skaičių, ir šiandien, po visokiųjų šimtmečio emigracijų, tebėra didžiai gyvatinga, kūrybinga, išradinga, pasipildanti naujomis jėgomis, pajėgų žmonių išsiugdanti savo jaunuosiose kartose. Tik per vienerius metus mokslo, meno, literatūros, muzikos ir kitose srityse padaroma tiek, kad metų pabaigoje, norint visa tai detaliau suregistruoti, reikėtų išsitišti laikraščio puslapių. Pakanka tuos puslapius bent pavartyti, kad įsitikintum, kiek vis dėlto per dvyliką mėnesių padaryta, faktų tegu ir neskaiciuojant lašas į lašą kaip vaistus.

Verti metinius dienraščių, savaitraščių, mėnraščių, žurnalų bei biuletenių kompleksus, o prieš akis mirga naujų knygų recenzijos, dailės parodų aprašymai, koncertų vertinimai, studijų ir kongresų dienos, mokslininkų suvažiavimai, kultūrinių vakaronių temos, rašytojų literatūros vakarai, premijos, konkursai ir t. t. Ir ne vien pagyrai, bet ir kritiškos pastabos. Lygiai kaip ir turi būti sveikame, natūraliam, nuovoką nepraradusiam ir vaisius nešančiame kultūriname gyvenime.

Mūsųose tačiau ne kartą bando įsipilietinti nuomonė, kad kultūriname sektoriuje tegalimi vien laurai, tik laurai teiktini kiekvienam, kas bent pirštą kultūros vardu pajudino. O kad visais amžiais ir visur greta laurų egzistavo ir erkščiai, mes jau baigiame pamiršti. Kultūrinis gyvenimas nėra tik angeliškas džiaugsmas, jis buvo, yra ir bus taipgi žmogiškas skausmas, bus ir erkščiai, Pamirštama, kad iš skausmo, net labiau negu iš džiaugsmo, gimė didieji žmonių kūriniai. Gimė iš visos tautos skausmo, iš epochos skausmo, iš tam tikros visuomenės skausmo, iš asmenišką pavienio žmogaus

skausmo, jeigu tik jis turėjo talentą ir mokėjo savo skausmą kūrybingai išreikšti. Tačiau ir atlikusių darbų prasme kiekvienas turime tikėtis ne vien tik laurų, bet ir erkščiai. Net tas pats žmogus vieną kartą gali būti vertas lauro, o kitą — erkščio. Juk nesame kokla nors išrinktoji, vien genijų tauta. O kai patys pradame tokius įsivaizduoti, daromės juokingi. Tik, ačiū Dievui, mūsųose vien tokių kraštutinių nūnėra ligoniškai per gausu. Dar įstengiami į faktus bei rezultatus žvelgti realybę ir vertę užčiuopiančiu žvilgsniu.

Nėra abejonės, kad visko buvo ir praėjusiuose 1979-tuose metuose. Tačiau viską iki kruopelytės sudėjus ant svarstyklių, turbūt nusvertų tai, kas liudytų išeivijos kultūrinio gyvenimo laurinės ir erkštinės realybės gana palaimingą simbiozę ir joje daugiau ar mažiau nunokusius vaisius. Neįmanu čia būtų visas sritis atidžiai pasijoti. Tačiau visose būty TAIP ir NE procentas maždaug toks pat. Stabtelėkime detaliau tad bent prie išeiviškosios grožinės ir kitokios literatūros. Praėjusių metų jos derlius toli gražu neverčia mūsų nusiiminti. Štai poezijos knygos: Balio Augino „Giesmės žydėjimo metas“, Jurgio Blekaičio „Rudens ritmu“, Lietuvos pogrindžio eilėraščiai „Litanijs“ ir kt. Romėnai ir novelės: Aloyzo Barono „Laiškai ir uostai“, Liudo Dovydeno „Vasaros vidudienis“, Jurgio Gliados „Perlojos respublika“, Juozo Kraliausko „Ikaite Vilniaus akmenys“, Algirdo Landsbergio „Muzika įžengiant į neregėtus miestus“, R. Spalio „Širdis iš granito“ ir kt.

Grožinės literatūros vertimų gausa praėjusieji 1979 metai yra ypač išskirtini. Ankstesniais metais vertimų būdavo labai pasigendama, jų pasirodymas būda-

ALGIRDAS LANDSBERGIS

Atidarydamas tarptautinio P. E. N. klubo delegatų suvažiavimą Londone (lapkričio 20 - 21 d.), sekretorius Peter Elston atsi-prašė už „asketišką“ aplinką, bet pabrėžė, jog ji jam primena karo laikotarpi, kuriuo britai didžiųjų jasi. Kuklioji aplinka, matyt, buvo susijusi su ponios Thatcher „suveržtu diržu“ ekonomine politika, kurios pasekmė — sumažėjusi vyriausybės parama menams ir kultūrai.

Delegatai buvo susigrūdę dailės galerijoje (Air Gallery), kur juos supo drobės, vaizduojančios erdvėje plūduriuojančius skylėtus žmogėnus, primenančius į blynus suspaustas Henry Moore skulptūras. Delegatų kojos pasiliko ant žemės: suvažiavimo metu buvo ne tiek tyrinėjama vaizduotės erdvė, kiek mūsų pasaulis, kuriame literatūrinė vaizduotė turi kovoti už savo gyvybę. Gausybė organizacinių, administracinių, politinių klausimų; trūpnys literatūros.

Susirūpinimas cenzorių, televizijos, technologijos biznierių, ir kitų skelbiamos literatūros sveikata aiškiai jautėsi serijoje pranešimų „Bandradarbiavimo su UNESCO“ tema. P. E. N. klubo santykiai su UNESCO tamprėja, tikimasi iš to abipusės naudos. Ypač vengrų P. E. N. centro iniciatyva, daug kalbėta apie „mažą žalią su didelėmis literatūromis“ ir tartasi kaip joms padėti, pvz., stimuliuojant vertimus.

Priešius prie Kalinamų rašytojų (Writers in Prison) komiteto

Belgų delegatas Carlos de Raditzky ir vietnamiečių rašytojų užsienyje atstovė Vithi Hoa Trinh P.E.N. klubo suvažiavime Londone.

vo tikra retenybė. Tuo tarpu 1979 metais išleista: Alinos Srupskelienės redaguota antologija „Lithuanian Writers in the West“, Antano Vaičiulaučio lietuvių kalbon išverstoji O. V. Milašiaus poezija „Septynios vienatvės“, Povilo Gaučio išverstos ispano Azorino novelės „Pirmasis stebuklas“, Sigito Gedos poezijos pluoštas „Songs of Autums“, anglų kalbon išverstas Jono Zdanovo, ir metų užsklandai pasirodžiusi Tomo Venclovo pasaulinės poezijos vertimų knyga „Balsai“.

Jeį peršoksime iš grožinės literatūros į kitas kultūrinės sritis, tai leidinių vėl rikiuosius netrumpai vartinė: Dr. A. Kučas „Arki-vyskupas Jurgis Matulaitis — Matulevičius“, J. Jakštas „Dr.

Is P.E.N. klubo delegatų suvažiavimo Londone, Anglijoje: Algirdas Landsbergis — Egzilių P.E.N. centro Amerikoje viceprezidentas, ir serbų (Jugoslavijos) centro delegatas Vjislav Colanović.

pranešimo, pasigirdo ir Antano Terlecko bei Viktoro Petkaus pavardės. Komiteto pirmininkas Michael Seammel jėu buvo išspausdinęs savo pranešimą, kai jį pasiekė informacija apie Terlecko, kurį jis kongreso metu paminėjo savo įvadiniame žodyje. Petkui buvo paskirtas visas paragrafas — aprašomos jo dabartinės sąlygos, P. E. N. nariai raginami rašyti jam laiškus. Maloniausia suvažiavimo dovana buvo Skotijos P. E. N. centro nuosprendis „adoptuoti“ Petkų, įtraukti jį į savo „garbės narių“ sąrašą. Jau 34 įvairiuose pasaulio kalėjimuo-

se kenčiantys rašytojai yra tapę tokiais P. E. N. nariais. Į šią ypatingą rašto žmonių šeimą lapkričio 20 d. įsijungė ir Viktoras Petkus, kuris dabar naudosis P. E. N. klubo moraline parama.

P. E. N. centrai tokiu būdu „adoptuoja“ ne tik grožinės literatūros kūrėjus, bet visus „rašto žmones“, neišskiriant esejistų ir žurnalistų. Beinformuojant delegatus apie Petkaus ir Terlecko savilaidinius rašinius (įskaitant ir nesenai „Kontinente“ išspausdintą jo straipsnį apie antisemitizmą), labai pravertė Tomo Venclovo paruošta Petkaus literatūrinės veiklos apybraiža ir L. Bendruomenės išleistas Terlecko autobiografinis laiškas Andropovui. Buvo rodoma daug dėmesio ir Tautos fondo išleistas Venclovo studijai „Lithuanian Literature“.

Kalinamų rašytojų komiteto pranešimas, kaip paprastai, buvo dalykiškas ir objektyvus. Jis aprėpė visą pasaulį, nuo rašytojų vargų Argentinoje („viena iš blogiausių“) iki naujų areštų Sovietų Sąjungoje bei Rytų Europoje. Pranešimas užbaigė Pietų Afriką, kurios rašytojų padėtis daug kuo primena Rytų Europą, kur nesutinkantieji su totalitarine religija tapę „nėgrais“, pasmerktais „apart-

svetimas kalbas, kur dar kasmetiniai „The Violations of Human Rights in Soviet Occupied Lithuania“ dokumentiniai leidiniai anglų kalba su praėjusių metų pabrėžtinomis apimtėmis 200 puslapių tomul

O kur dar „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ vertimai į

heid'ui“ (gyventi atskirai). Apie Pietų Afriką atskirai pranešimą padarė naujasis P. E. N. pirmininkas, švedas Per Wästberg.

Vienbalsiai, penkiems delegatams susilaikius, buvo priimta rezoliucija, kurioje P. E. N. „giliai apgailestauja“ griežtą kalėjimo bausmę neseniai suimtam čekų dramaturgui Václavui Haveliui ir reikalauja, kad jis būtų paleistas, svarstant jo apeliaciją. Slovėnų (vieno iš Jugoslavijos centrų) delegatas priminė suvažiavimo dalyviams, kad Helsinkio baigminį aktą pasirašiusios valstybės įsipareigojo suteikti išraiškos laisvę savo piliečiams, jis ragino P. E. N. reikalauti, kad visi kalinami rašytojai būtų paleisti. Olandų rašytojas van den Doolaard taikliai pareiškė, kad už kalėjimų groty ne tik asmenys, bet ištisos kultūros.

Ir vėl, kaip ne sykį matytoje melodramoje, skirtingą poziciją užėmė Rytų Vokietijos delegatas. Jis tvirtino, kad ne visi kalinami rašytojai nusipelnė P. E. N. klubo paramos: „arklių“, esą, negalima lyginti su „vieversiais“, remtini tik tie literatai, kurie kovoja už „pažangią“ ir „humanistinę“ visuomenę. Man teko painformuoti delegatus apie svarbiausias Terlecko straipsnių temas: istorijos klastojimo pavojų, antisemitizmo žala, tikros demokratijos tautų apsisprendimo teisę, istorijos klastojimo pavojų, antisemitizmo žala, tikros demokratijos tautų apsisprendimo teisę, istorijos klastojimo pavojų, antisemitizmo žala, tikros demokratijos tautų apsisprendimo teisę.

Ir vėl, kaip ne sykį matytoje melodramoje, skirtingą poziciją užėmė Rytų Vokietijos delegatas. Jis tvirtino, kad ne visi kalinami rašytojai nusipelnė P. E. N. klubo paramos: „arklių“, esą, negalima lyginti su „vieversiais“, remtini tik tie literatai, kurie kovoja už „pažangią“ ir „humanistinę“ visuomenę. Man teko painformuoti delegatus apie svarbiausias Terlecko straipsnių temas: istorijos klastojimo pavojų, antisemitizmo žala, tikros demokratijos tautų apsisprendimo teisę, istorijos klastojimo pavojų, antisemitizmo žala, tikros demokratijos tautų apsisprendimo teisę.

O kur dar „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ vertimai į

heid'ui“ (gyventi atskirai). Apie Pietų Afriką atskirai pranešimą padarė naujasis P. E. N. pirmininkas, švedas Per Wästberg.

Vienbalsiai, penkiems delegatams susilaikius, buvo priimta rezoliucija, kurioje P. E. N. „giliai apgailestauja“ griežtą kalėjimo bausmę neseniai suimtam čekų dramaturgui Václavui Haveliui ir reikalauja, kad jis būtų paleistas, svarstant jo apeliaciją. Slovėnų (vieno iš Jugoslavijos centrų) delegatas priminė suvažiavimo dalyviams, kad Helsinkio baigminį aktą pasirašiusios valstybės įsipareigojo suteikti išraiškos laisvę savo piliečiams, jis ragino P. E. N. reikalauti, kad visi kalinami rašytojai būtų paleisti. Olandų rašytojas van den Doolaard taikliai pareiškė, kad už kalėjimų groty ne tik asmenys, bet ištisos kultūros.

Ir vėl, kaip ne sykį matytoje melodramoje, skirtingą poziciją užėmė Rytų Vokietijos delegatas. Jis tvirtino, kad ne visi kalinami rašytojai nusipelnė P. E. N. klubo paramos: „arklių“, esą, negalima lyginti su „vieversiais“, remtini tik tie literatai, kurie kovoja už „pažangią“ ir „humanistinę“ visuomenę. Man teko painformuoti delegatus apie svarbiausias Terlecko straipsnių temas: istorijos klastojimo pavojų, antisemitizmo žala, tikros demokratijos tautų apsisprendimo teisę, istorijos klastojimo pavojų, antisemitizmo žala, tikros demokratijos tautų apsisprendimo teisę.

Ir vėl, kaip ne sykį matytoje melodramoje, skirtingą poziciją užėmė Rytų Vokietijos delegatas. Jis tvirtino, kad ne visi kalinami rašytojai nusipelnė P. E. N. klubo paramos: „arklių“, esą, negalima lyginti su „vieversiais“, remtini tik tie literatai, kurie kovoja už „pažangią“ ir „humanistinę“ visuomenę. Man teko painformuoti delegatus apie svarbiausias Terlecko straipsnių temas: istorijos klastojimo pavojų, antisemitizmo žala, tikros demokratijos tautų apsisprendimo teisę, istorijos klastojimo pavojų, antisemitizmo žala, tikros demokratijos tautų apsisprendimo teisę.

O kur dar „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ vertimai į

lia tam tikrų filosofinių problemų: kam teks nuspręsti, kas „pažangus“ ir kas „nepažangus“ — arkliai, ar kentaurai, vieversiai ar... meškos; ar P. E. N. nesirūpins persekiojamais arkliais, jei jie skirtingos spalvos; ar kai kurie arkliai lygesni už kitus arklius; ir kur pasidės zuikiai?

Kaip pernai Stockholme, tikėjau susitikęs daug latvių ir estų delegatų, bet jų pasirodė tik viena — latvė Velta Snikere. Jos atvykimas pasirodė išganingas, nes suvažiavimo metu iškilio ir Baltijos klausimas. Bulgarių delegatė tvirtino, kad nebėra prasmės toliau laikyti latvių ir estų centrų. (Tie centrai buvo įsteigti prieš Antrą pasaulinį karą; mes, lietuviškai punktualūs, taip ir nebesusėjome). Velta Snikere atsakė, kad jei tarptautinis P. E. N. klubas susiaurintų ar panalintų estų ir latvių centrų, tuomi būtų pateisinta agresija prieš tris mažas valstybes ir jų neteisėta aneksija. P. E. N. sekretorius ją užtikrino, kad jokių pakitimų nemanoma daryti.

Nepavyko ir panašus mėginimas amputuoti egzilių P. E. N. centrą. Tai klausimą svarstęs komitetas ne tik patvirtino, kad P. E. N. turi teisę egzistuoti, bet ir pareiškė, jog tokių padalinių gali įsisteigti ir daugiau. Kaip debato metu pareiškė belgų delegatas, dėl išeivių rašytojų daugėjimo kalti ne tik išeiviai ar P. E. N. klubas, bet pasaulis, kuriame mes gyvename.

Rytų Europai suvažiavime buvo ribotai atstovaujama. Jau vienuolika metų, kai nesimato čekų ir slovėnų, Rumunų centras pradingo — tokia Bukarešto kultūrinė politika. Šį sykį nepasirodė ir lenkai, suvaizdinusieji svarbų vaidmenį P. E. N. darbuose. Lenkijos kultūros ministerija atsiuntė laiška, pranešdama, kad lenkų rašytojams vizos neišduos dėl „lėšų trūkumo“. (Girdėjosi ir kitokių nuomonių: kad lenkų rašytojus išleisti rizikinga, nes jie tapo per daug nepriklausomi). Gyviausiai reiškėsi jugoslaviai.

Per dvi dienas buvo kalbėta ir daugeliu kitų klausimų: apie vertimus, P. E. N. knygų seriją, premijas ir kt. Prasidėjęs asketiškai, suvažiavimas baigėsi klegesiais, įtraudusiais veidais ir socialine raijone, prie kurio prisiglaudusi P. E. N. raštinė. Nuo siurrealistiško drobių iki dickensiškos linksmybės kalėdine nuotai-ka besigaubiančiame Londone.

Skotų P.E.N. centro atstovė Lavinia Derwent posėdžių pertraukos pokalbiuose.

Lietuvos žydai ir „Holocaust“

Dr. Juozas Prunskis, LITHUANIA'S JEWS AND THE HOLOCAUST, pub. by Lithuanian American Council, Inc., Chicago, Ill., 1979.

VANDA SRUOGIENĖ

Nedidelė tai knygutė anglų kalba, vos pusantro spaudos lanko (48 psl. in 8°), bet joje sukaupta labai svarbi medžiaga.

Įvairūs mūsų veiksniai, komitetai, organizacijos, paskiri veikėjai nuo pat pirmųjų tremties dienų rūpinosi, kad būtų surinkta ir paskelbta medžiaga apie skriaudas, padarytas Lietuvai tiek sovietinės Rusijos, tiek nacionalistinės Vokietijos. Per gana ilgą laiką atsirado nemažai atsiminimų, dokumentų rinkinių, straipsnių, archyvų, bet viskas išsklaidyta po kartais jau nebeegzistuojančius leidinius. Nemaža dalis unikalių medžiagų jau yra žuvusi, mirus jos rinkėjams. Taip per 35 metus nesulaukėm veikalų, kuriuose būtų paskelbti dokumentai, faktai, kuriais galėtume ginti mūsų teises ir atremti metamus lietuviams kaltinimus. Ypač tokių leidinių pasigedome, kai JAV žydai rodė plačiai išpopuliarintą filmą „Holocaust“, kuriame už žydų naikinimą Antrojo pasaulinio karo metu kaltinami ne tik vokiečiai, bet ir lenkai, lietuviai ir kt. Lenkai iš karto karštai reagavo, o mes turėjome tylėti ir net kentėti organizuotus puolimus, daugiausia taikomus didžiausią lietuvių kolonijai Chicagos Marquette Parkui.

Skaudžiai spragai užpildyti emėsi nenulistamas spaudos darbuotojas dr. Juozas Prunskis. Jis paskubomis 1979 metais paskelbė „Lietuva bolševikų okupacijoje“ (išleido jūrų šaulių Klaipeidos vardo kuopa Chicagoje) ir nepraleidžia progos atsiliepti trumpais, bet reikšmingais laiškais į neteisėtas informacijas apie Lietuvą ir lietuvių JAV spaudoje anglų kalba, dalyvaujant tautinėse ir protesto demonstracijose ir kt. Savo knygutėje „Lithuanians's Jews and the Holocaust“ kerta žydams atsakymą į jų kaltinimus lietuviams, daugiausia remdamasis pačių žydų literatūra. Ne lietuvių sumanė žydus persekioti, bet vokiečiai ir vykdė baisias žudynes, dažnai lietuviams prisidengdami.

Dėl paties žodžio „Holocaust“. Jis mažai žinomas ir plačioms angliskai skaitančioms masėms, juo labiau reikalingas paaiškinimo lietuviškai skaitytojui.

„Holocaust“ — senas ritualinis, sakralinis terminas, kilęs iš graikų kalbos *Holokaustos* ir reiškias visišką aukos (gyvulio) sudeginimą ugnyje, kartais ir ritualinį susideginimą. Žodis buvo perimtas romėnų, kur įgijęs formą *Holocaustum*, prancūzų — *Holocauste*; vokiškai jis verčiamas *das Brandopfer*, lenkiškai — *calopalenie*, lietuviškai sakytume — *kraujo auka*. Ritualas mums žinomas iš žydų tikėjimo Senajame Testamente. Pagal žodynus tas žodis tik figūratyvine, perkeltine prasme reiškia bendrai visišką sunaikinimą. Matyt, filmo „Holocaust“ autoriai tą ritualinį terminą panaudojo antraštei, norėdami dar labiau dramatiizuoti savo tautos tragediją.

Dr. J. Prunskio knygutė turi kelis skyrius. Pirmajame, *Lietuvos žydai ir Holokaustas*, autorius pabrėžia, kad proporcingai nedidelio skaičiaus žydų tauta yra davusi žmonijai nepaprastai daug gabių ir iškilų asmenybių. Jis išvardina kai kuriuos iš mūsų laikų ir paminėti, kad nemažai jų yra kilę iš Lietuvos, kaip gydytojai E. Landau, B. Zacharinas, menininkai Ch. Soutine, J. Lipchitz, smuikininkas J. Chalfec (jis rašosi Heifetz, Jascha).

Skyrelyje *Žydai Lietuvoje ir jų kultūrinė autonomija* dėstoma, kuriomis sąlygomis žydai gyveno Lietuvoje, pradedant Vytauto Didžiojo laikais (iš tikrųjų jie buvo įsikūrę Vilniuje ir Trakuose jau Gediminui valdant). Žydai visą laiką netrukdomai tvarkėsi savo bendruomenėje iki pat vokiečių okupacijos Antrojo pasaulinio karo metu. Cituodamas iš „Encyclopedia Judaica“, Eycyclopedia Zionism“ ir iš kitų žydų veikalų, autorius duoda statistinių ir kitokių duomenų apie žydų gyventojų skaičių, jų institucijas, mokyklas, tikybines praktikas. „Žydų tautinio atgimimo idėja turi gilią šaknį Lietuvoje... Lietuvos žydai buvo vieni pirmųjų, kurie propagavo mintį žydams grįžti į Izraelį“. Žymus autorius I. Cohen knygoje „Vilna“ (Vilnius) liudija: „Lietuviams valdant (Vilniaus kraštą), gyventojai lengviau atsiduso, žydai pasijuto laisvesni negu bet kada“. Patys žydai pabrėžia, kad nepriklausomos Lietuvos vyriausybė buvo net įsteigusi atskirą ministeriją žydų reikalams, kad žydai turėjo daug organizacijų, mokyklų hebrajų ir idiš kalbomis. Primenami žydų ministro pirmininko Menachem Begin žodžiai jo knygoje „White Nights“, kad jo tautiečiai laikė Vilnių Lietuvos Jeruzale (pats Begin karo metu yra buvęs Lietuvoje). Žydų teologijos mokyklos Vilniuje, „Slobodkoje“ (Vilampolėje), Telšiuose garsėjo visame pasaulyje. Nepriklausomai Lietuvos valstybei kuriantis, jauni žydai, joje savanoriai ir Lietuvos kariuomenę, nemaža jų mokėsi Lietuvos mokyklose, žydai turėjo daug gydytojų, advokatų, jų prekyba klestėjo.

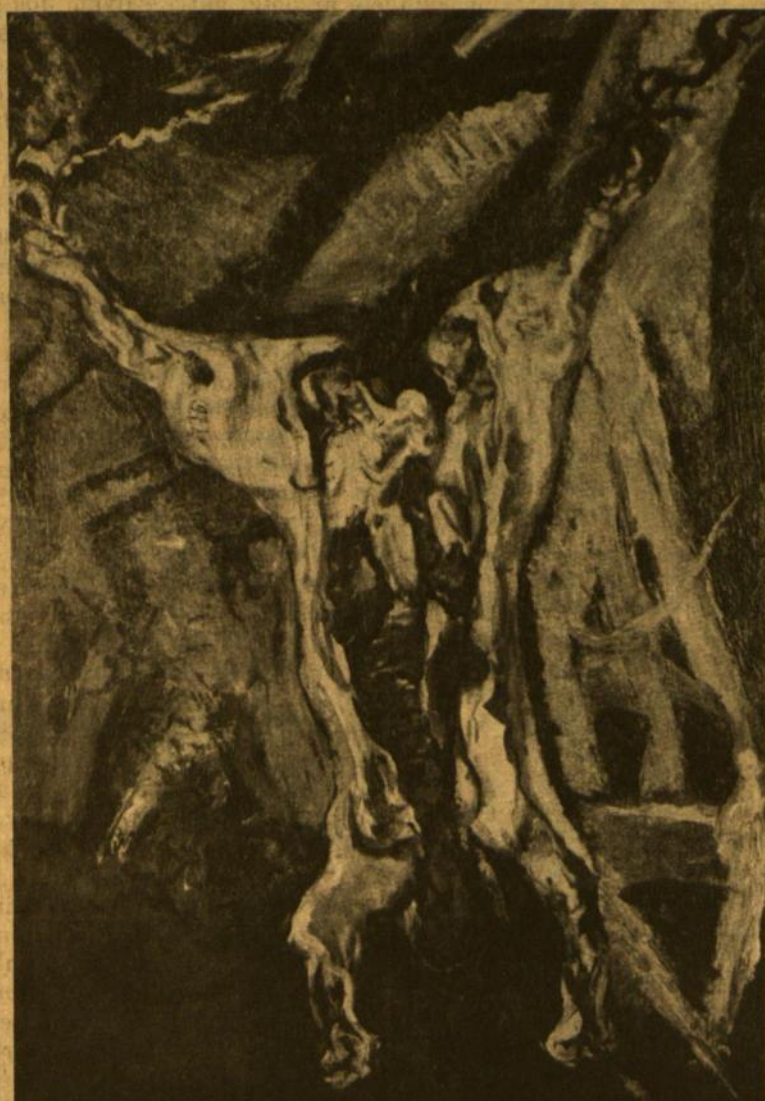
Sovietų okupacijos metu daug žydų pasireiškė komunistų administracijos aparato viršūnėse. Apie tai jie patys liudija: „Sovietų valdžia tuoj uždarė visas hebrajų ir sionistines kultūros organizacijas, visą žydų spaudą, net idiš kalbą, pakeitė komunistiniais organais“. „Naujam komunistų režimui prireikė žydų inteligentijos patirties bei gabumų, tad

Įrodinėdama, kad ne vien žy-

dydams buvo suteiktos žymiausios pozicijos ūkio, teismo ir administracijos aparate“ (Enc. Judaica, II t., 385 psl.). Lietuvių komunistų partija buvo negausi, daugumą jos sudarė žydai, lietuvių būta tik 1/4 visų narių. NKVD įstaigoje 50 proc. sudarė rusai, 40 proc. — žydai ir tik 10 proc. — lietuviai. Autoriaus žodžiais: „Suėmimai, kankinimai per tardymus, trėmimai į Sibirą, kuriuose žydai dalyvavo, buvo pagrindinė priežastis, dėl kurios kai kurie neatsakingi lietuviai su kriminaliniais palinkimais vėliau prisidėjo prie žydų naikinimo“.

Žydų naikinimas nacių valdymo metais. Vokiečiai siekė visai sunaikinti žydų tautą. Jau 1941. VI. 25 prasidėjo baisioji akcija. SS Brigadefuehrer Stahlecker įsakė saugumo policijai vykdyti iš anksto paruoštas žiaurias priemones žydams likviduoti... Buvo stengtasi sudaryti įspūdį, kad tai vietos gyventojai spontaniškai reaguoją už žydų dalyvavimą komunistų terore. Autorius cituoja iš „Encyclopedia Judaica“, tuo įrodydamas, kad žydai puikiai žinojo, jog žydų genocidą sugalvojo vokiečiai, o ne lietuviai, su kuriais jie daugelį amžių taikioje gyveno. Toliau faktais įrodomi lietuvių protestai prieš žydų varymą į ghetto, į koncentracijos lagerius, į šaudymus vyrų, moterų, vaikų, senelių. Juk Laikinoji Lietuvos vyriausybė buvo vokiečių panaiškinta, bet buvęs Lietuvos prezidentas dr. K. Grinius, buvęs ministras J. Aleksa ir kun. M. Krupavičius buvo įteikę vokiečiams protestą raštu ir už tai nukentėjo. Padėti žydus gelbėti reikėjo statyti savo gyvybę pavojun. Ir ne vienas lietuvis už tai savo galvą ir turtą sumokėjo. Primenamas faktas, kad vokiečiai buvo sušaudę ištisą lietuvių policijos būrį už atsisakymą šaudyti nelaimingas aukas. Nepaslapstis ir tai, kad vokiečiai savo budelius perengdavo lietuvių uniformomis ir juos filmuodavo ekzekucijos metu. Pasitaikydavo jaunų vyrų savijudybių, kai jie negalėjo kitaip išvengti nežmoniško įsakymo, taip pat ir atsitikimų, kada patys žydai būdavo verčiami eiti budelių pareigas.

Įrodinėdama, kad ne vien žy-

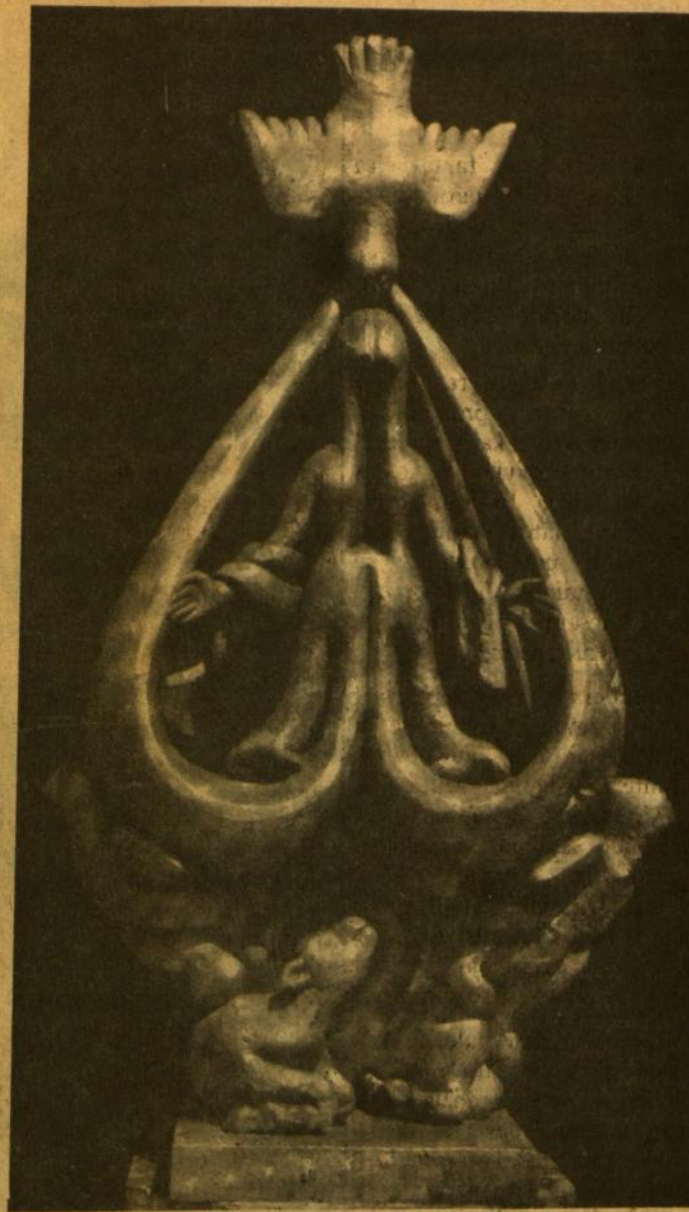

Chaim Soutine (1894-1943).

Pasaulinio garso ekspresionistinės tapybos meistras Chaim Soutine yra istorinėje Lietuvoje (prie Minsko) gimęs žydas, mokėsis ir savo tapytojo kelią pradėjęs Vilniaus meno mokykloje.

Skerdiene

Heraiškos pastangos. Čia skaitome smulkų aprašymą tikros didvyrės Onos Šimaitės, kuri

Jacques Lipchitz

Šių dienų garsusis skulptorius Jacques Lipchitz yra Lietuvos žydas, gimęs ir augęs M. K. Čiurlionio tėviškėje, Druskininkuose.

Madona Asy bažnyčioje, Prancūzijoje

Šių dienų garsusis skulptorius Jacques Lipchitz yra Lietuvos žydas, gimęs ir augęs M. K. Čiurlionio tėviškėje, Druskininkuose.

dai, bet ir lietuviai nukentėjo nuo vokiečių, autorius duoda oficialius duomenis, kad SS dalinių lietuviai iš viso neturėjo ir net remdamasis sovietų šaltiniu cituoja: „Lietuvių jaunimas masiškai priešinosi mobilizacijai į vokiečių kariuomenę“. Ir kai toji mobilizacija, pagal tarptautinę teisę neleistina okupuotame krašte, nepavyko, vokiečiai griebėsi barbariškos priemonės — paėmė lietuvių tautos įkaitus — buvusius ministrus, profesorius, gydytojus, karininkus — ir nugalė juos į Stutthofo koncentracijos lagerį prie Gdanskio. Iš jų per pirmuosius devynis mėnesius devyni mirė ar buvo nužudyti. Tik autorius nepridėjo, kad be tos įkaitų grupės buvo dar šimtai ar tūkstančiai lietuvių, kankinamų vokiečių lageriuose ir kalėjimuose. Uždarę aukštąsias mokyklas Lietuvoje, vokiečiai gabenosi jaunimą į Vokietiją darbams karo pramonėje.

Gelbėjo žydus, nepaisydami pavojaus gyvybei. „Naciai ypač siuto dėl lietuvių pastangų gelbėti žydus“. Seka ilgas sąrašas asmenų, kurie buvo gestapo suimti arba ištremti į Vokietiją, jų turtas konfiskuotas, sodybos sudegintos, ar net sušaudyti ar viešai pakarti, kaip tai atsitiko Kaune. Primenama Lietuvoje S. Binkienės išleista knyga „Ir be ginklo kariai“, kurioje išvardinta apie 1.000 pavardžių tų žmonių, kurie gelbėjo žydus. Ir „Encyclopedia Judaica“ žino keletą žymių lietuvių, kurie ar padėjo nelaimingiesiems pabėgti iš ghetto, ar kalėjimo, kurie šelpė juos pinigais, darė rinkliavas jų naudai, parūpindavo suklastotas metrikas, pagaliau slapstė juos savo namuose, kai kuriems net padėjo pasiekti užsienį.

Gaila tik, kad tų vardų yra per mažai. Kol dar gyvi liudininkai, reiktų tuos sąrašus papildyti. Niekur, pavyzdžiui, nepaminėti Marija Nemeikšaitė, jos brolis dr. Juozas Nemeikša, Vanda Janavičienė, gydytojo žmona iš Alytaus. Jie ypatingu sumanumu išsaugojo ne vieną pasmerktaį. Reiktų turėti ir tiklesnių duomenų apie tas žviesias asmenybes, kukliai išlikusias šešėlyje.

Heraiškos pastangos. Čia skaitome smulkų aprašymą tikros didvyrės Onos Šimaitės, kuri

Žvilgsnis į praėjusius ir ateinančius metus

(Atkelta iš 2 psl.)

Čiurlo ir Br. Markaičio kūrybos koncertai, vokalistų ir instrumentalistų rečitaliai, plokštelės ir teatrinės pastangos su premija J. Kelečiui ir kt. Tegų ir ne išėvių dėka, o daugiau pačių vokiečių pastangomis surengta Vakarų Berlyne M. K. Čiurlionio tapybos originalų paroda ir jo muzikinės kūrybos tenyktė „demonstracija“ yra visų lietuvių praėjusių metų bendrasis džiaugsmas ir didelis lietuvių dailės laimėjimas pasaulinėje plotmėje.

Pabrėžtini ir Vilniaus universiteto jubiliejiniai minėjimai visoje išeivijoje. O kiek tuo laiku žurnaluose ir visoje periodinėje spaudoje buvo paskelbta išsamių šios temos studijų bei ilgesnių ar trumpesnių straipsnių, nukaltas meniškasis jubiliejinis medalis, surengtos atitinkamos parodos ir kt.

O vasarą įvykęs Europoje ketvirtasis mūsų jaunimo kongresas taipgi yra aktyvaus faktas, jog lietuviškosios veiklos kultūrinės ir kitokios pastangos lyg estafetė sėkmingai perduodamos į jaunųjų kartų rankas. Todėl ir žvilgsnis į Naujuosius metus yra šviesus ir viltingas.

Suprantama, iš anksto 1980-tuosius vertinti šiandien dar per anksti. Tačiau žvelgant į gana stiprią 1979-tųjų pabaigą, vargu ar būtų pagrindo pranašauti, kad ateinantieji jau bus nuosmūkių metai. Jeigu ir atsirastų kelyje viena kita duobė, tai jos

Leidinyje minima ir padėka, kad prof. B. Sruoga kačete išgelbėjo žydę (raš. Savickio marčia). Netiesinga kaltinti visą tautą. Autorius rašo: „Kiekviena tauta turi kiek kriminalinio elemento. Argi galima laikyti visą tautą atsakingą už tai, jei kuris lietuvis, žydas ar amerikietis padarė kriminalinį nusikaltimą? Tai būtų dvasinis „Holokaustas“, ypač, kada yra faktų, liudijančių visai priešingus dalykus. Kelios teksto nuotraukos ir žymių žydų rašytų bei veikėjų atsiliepimai atremia pikty fanatikų ir filmo „Holocaust“ autorių insinucijas, kaltinimus. Taip dr. Levi, hebraistikos universiteto Jeruzalėje profesorius rašė plk. K. Ališauskui: „Aš niekad nekaltinau visos lietuvių tautos“. Rašytojas Meras jautriai maldos žodžiais mini visus tuos žinomus ir nežinomus, kartais matomus ar niekad nematomus asmenis, kurie visoje Lietuvoje, miestuose, miesteliuose, kaimuose ir bažnytkaimuose, nepaisydami žiaurios teroro, gelbėjo pasmerkтуosius mirti. Vėl nurodoma, kad net pats vokiečių teismas Ulme 1959 m. pripažino, jog už žydų likvidavimą buvo atsakingi vokiečiai naciai ir kaltininkus nubaude kalėjimu (remiamasi „KZ Verja brechen vor Deutschen Gerich-

trinktelėjimą tikrai nustels pavienių ir visuomeninių pastangų bendrasis džiaugsmas, kaip sakysim, liepos mėnesio pradžioje vėl Chicagoje įvykstanti didžioji tautinių šokių šventė.

Neelinis dėmesys taipgi turėtų būti skiriamas Kristijono Donelaičio, to mūsų grožinės literatūros didžiojo pradininko, 200 metų mirties sukakčiai atitinkamai paminėti. Kaip mokslo ir kultūros prasme praėjusių metų ir auditorijose ir spaudoje dominavo Vilniaus universiteto jubiliejinė sukaktis, taip naujuosiuose ypač turėtų būti akcentuojamas Donelaitis, o tuo pačiu ir visos mūsų literatūrinės pastangos. Čia jau nereikėtų pasitenkinti vien tik Donelaičio mirties diena — vasario 18, bet reikėtų jam pašvęsti visų metų parankias progas, rengiant literatūros vakarus, rečitalius, pasikaitas, simpoziumus, kultūrines vakarones, gal net liejant suakutuvinius medalius, leidžiant suakutusias progas įvairius leidinius ir prisimenant rašytoją, o tuo pačiu ir Mažosios Lietuvos likimą. Vasario 16-tos minėjimuos, nes Donelaičio mirties dieną — vasario 18-ta beveik sutampa su Vasario 16-ta. Taipgi nepamirštin, na, kad šiemet sukanka 550 metų nuo Vytauto Didžiojo vainikavimosi sumanymo ir nuo jo mirties spalio 27 d.

Taigi jau esame 1980-tųjų greiktelyje. Ir tikėkime, kad kūrybinių pastangų ratams lietuviškojo gazolino nepritrūks.

k. brd.

ten. Dokumente aus dem Proce-sen, herausgegeben von Dr. H. G. van Dam und Ralph Giordano. Europaeische Verlaganstalt“).

Maža toji dr. J. Prunskio gnygutė, bet labai turininga, svarbi ir reikalinga. Į ją įdėta daug kruopštaus darbo, kuris jau yra davęs reikšmingų rezultatų: reikia manyti, kad su ja susipažinęs Chicagoos dienraštis „Sun Times“, kuris buvo pradėjęs tikrą kampaniją prieš tariamuosius Marquette Parko lietuvių nacius, paskelbė vedamąjį straipsnį, atšaukdamas kaltinimus. Apirno ir pradėtoji akcija, pasireiškusi organizuotomis demonstracijomis ir kėlusį mūsų kolonijos gyventojų tarpe baime bei karčios skriaudos jausmus. Ši knygutė turėtų būti išversta į lietuvių kalbą, kad kiekvienas raštingas tautietis turėtų po ranka sukaupus argumentus prieš mūsų priešų puolimus.

Betgi ši brošiūrėlė neturėtų sustabdyti išleidimo išsamsų veikalų mūsų tautos garbei apginti ir istorine teisybe plačiai pasauliui iškelti.

Norintieji dr. J. Prunskio knygutę „Lithuanians's Jews and the Holocaust“ gauti, tesikreipia į Lietuvių Amerikos Tarybą 2606 West 63rd Str., Chicago, Ill. 60629. Gaunama ir „Drauge“.

William Zorach Kristaus galva

William Zorach yra žymus Amerikos skulptorius, žydas, gimęs Lietuvoje, Jurbarko, 1887 m. Savo atsiminimų knygoje jis su didele meile ir nostalgija rašo apie savo tėviškę, Nemuną ir jame plaukiančius stielius.

W. Zorach Šv. Jonas Krikštytojas

William Zorach Moza

Herojiškoji žemdirbio dalia

Juozas Baltušis, SAKMĖ APIE JUZĄ. Išleido "Vaga" Vilniuje, 1979 metais.

★
Neseniai perskaičiau iš po prekystalio gautą Juozo Baltušio naujausią romaną "Sakmė apie Juzą". Perskaitęs priėjau išvadą, jog apie Lietuvos valstiečio gyvenimą, originaliai rašant, galima dar daug ką pasakyti.

"Sakmėje J. Baltušis atidavė kūrybinę duoklę nepriklausomam, darbščiam, savo aplinką mylinčiam Lietuvos žemdirbiui. Kas ypatinga, romane tarsi pašlovinamas rupus individualumas. Gi liaudies balsas išlieka pilnai nereikšmingas. Keistuolis Juza stebina skaitytoją. Tokio charakterio mūsų kaimo prozoje dar nebuvo.

"Knygos tekstas, kaip dera "Paroduotų vasarų" autoriui, skamba gaivia kalba. Dialogai pernelyg trumpi, tačiau daug sakantys. Veikėjai dažniau patyli, nei tuščiai šneka. Juzos stebėjimo ir mąstymo fragmentuose atsiveria įdomi spalvinga informacija apie kaimo žmogaus darbą, daiktus, tradicijas, troškimus, apie gamtos dėsnius, gyvūniją, augmeniją. Skaitai ir mokaisi.

"Veiksmas apima nepriklausomos Lietuvos tarpsnį, vokiečių ir bolševikų okupacijas. Nelaiminga meilė atneša Juzai neišdilytą supilį. Per visą gyvenimą jos vaizdas taip ir neišsina iš Juzos galvos. Vinciuė išteka už pasiturinčio ūkininkaičio Stonkaus. Mąšindamas gėlą, Juza nusprendžia ūkiu dalintis su savo broliu Adomu ir seserimi Uršule. Iš tikrųjų visa ūkį atiduoda jiems. Pats eina kurtis į nuosąją raistingą žemės sklypą, vadinamą Kairabalė, šalia liūno. Čia auga vėnų samanos ir vėksnos, žilugai vanduo, žmonės čion atėina tik pašienauti ar uogauti.

"Juzos kūrimasis Kairabalėje tampa didžiai pamokančiu na-

FR. VISVYDAS

gingo žemdirbio veiklos epu. Salytis su gamta byloja sodrių lyrymu. Iš kasdieniško detaliu, kiekvieno apgalvoto ryžtingo judesio, o kartais graudaus susimąstymo trykšta žmogaus ir gamtos sąkambis. Rodos, išmintinga Būtis valdo visus veiksmus. Kietą darbą lydi dvasinė atvanga.

Išlikti visiškai nepriklausomam ar vienišam Juzai neįmanoma. Žmonės patys ateina pas jį, traukiami jo žmogiškos tvirtybės, įsiskodami pagalbos. Santykiai su jais yra santūrus, netgi šurkštūs. "Kietas senis, tiksliai kietas iš viršaus, o širdį turi aukšines". Dėl tos aukšines širdies Juzos Kairabalėje prasiveria maždaug visos epochinės Lietuvos žaidžios. Skaudi patirtis brandina Juzos tylų herojiškumą.

Yra knygoje neužmirštamų epizodų, tiesiog sukrečiančių vaizdo autentiškų tragizmų, nors pasakojimas tuo metu išlieka blaiviai objektyvus. Itin išsiskiria Juzos žūtbūtine paslauga krautuvninko žydo šeimai. Priglaudžia juos, slepia. Iš kiekvieno sakinio jauti, kaip baisiai ši nelaimė slegia Konelius ir Juza. Tačiau žemdirbys daro tai, kas reikalinga — su doro žmogaus logika. Su pasišventėlio kantrybe.

J. Baltušio pasakojimas, kad ir įtaigus, daugeliu atžvalgų neišvengia šališkos įvykių spalvinimo pagal tarybinę formulę. Ji pasidaro "būtina", aprašant lietuvių tautos akistatą su išbrovėliais iš rytų. Pavyzdžiui, autorius niekais nuleidžia trėmimų siaubą. Net anekdotą įterpia: išvežimų vykdytojai, Stonkiukui pagėbus, kad sumintųjų sarašas būtų pilnas, į sunkvežimį įgrūdė niekų dėta mažžemį jočį. Dėstis, trėmimai tada nebuvo jau tokie tragiški. Autorius paprasčia-

siai užsimerkia prieš faktą: visa Lietuva anuometinį terorą pergyveno su dideliu skausmu ir pykčiu. Bolševikus už tai smerkė net neturtingiausi miesto darbininkai. Tai istorinė tiesa. Jos neištrinsi partinių trintuku.

Žinoma, J. Baltušis yra per geras ir per jautrus prozininkas, kad nenuotokytų, kaip tuomet vystėsi istoriniai įvykiai ir kokios vyravo nuotaikos žmonių tarpe. Todėl vienu kitu bando šiek tiek išlyginti prasilenkimus su tiesa. O gal tai tik slidžios teisybės ylos, nesąmoningai lėdanti iš tarybinio maišo?

Štai raudonarmiečių tankų invazija į Lietuvą apibūdinama "negardžiais dūmais", kuriuos vėjas atpūtė nuo kelio į Maldyniškę. Taip pat įsidėmėtina, kad silpno būdo Adomas, nesugebėjęs tvarkytis gerame ūkyje, džiaugiasi bolševikų atėjimu, o tvirtavalis brolis Juza išlieka abejingas. Jam Lietuvoje keičiasi valdžia, o visos valdžios vienodos.

Imkime pačią Kairabalę, aplaistytą žemdirbio prakaitu. Ar jos visa būtis — sunki pradžia besikuriant, suklestėjimas ir pagaliau negandų metai — nesimbolizuoja Lietuvos padėtį abiejų karų gniaužuose. Turiu minty nepriklausomos Lietuvos padėtį.

Juza nuolat giria savo Kairabalės nepriklausomumą. Nori čia gyventi taip, kaip jo vidus reikalauja, puoselėti dar iš senelio Jokūbo paveldėtas tradicijas. Kasdamos šulinį, jis suranda dviejų atėjūnų kareivių — vokiečio ir ruso — griaučius. Palaidoja juos viename karste. Ant kapo pasodina vyšnios medį. Vėliau dar pastato ažuolinį kryžių su erskėčiuotu, jo rankomis išdrožtu Kristumi. Lietuva Juzai yra kryžiaus kraštas.

Kuklūs herojai labai retai susilaukia teigiamo atpildo. Taip atsitinka su Juzą. Lemtingu mo-

Mėnesienė

Nuotr. V. Maželis

mentu jis kiekvienam ištiesė pagalbą ranką. O vis dėlto Vinciuė, po 12 metų iš Sibiro sugrįžusi (maloningos amnestijos dėka!), prakeikia Juzą. Ji ten palaidojo vyrą, o čia, jai atrodo, Juza yra kaltas dėl jo sūnaus žuvimo.

Jaunojo Stonkiuko antitarybinis charakteris romane sudaromas ir moraliskai, ir psichologiškai. Elgiasi jis kaip blogai su reguliuotas blogio automatas. Tiesiog krečia tragiškas nesąmones. Jam autorius nedavė nė vienos siužeto pastraipėlės apraudoti nekaltai išvežtus tėvus.

O šis įvykis neabejotinai iki pamatų suklestėjo Stonkiuko buse-

na. Užkūrė keršto liepsną. Atidžiam skaitytojui aišku, jog dėl visko kalti į Lietuvą smurtą atnešę išbrovėliai.

Romane paliesti įvykiai per daug mums opūs, kad, juos apėję, kalbėtumėm tik apie literatūrinę veikalo vertę. Norom nenorom šalia grožinės tiesos rikiuojasi ir istorinė tiesa. Jei žemdirbio Juzos charakteris yra reljefiškai meniškas, jei jo herojiškumas palieka dvasioje skaidrinantį atumšaištą, tai istorinio fono pavatdavimas jau nepakyla iki tokio lygio. Ką padarysi — dabartinėmis sąlygomis Lietuvoje tai neįmanomas dalykas.

Uldas Šlaitas

AŠ ESU JŪSŲ GEROJI BIČIULĖ IR PALYDOVĖ

Bijokit ligos,
bijokit persekiotojų ir ištrėmimo,
bijokit akių užtemimo ir išprotėjimo,
bet nebijokit manęs,
nes aš gimiau kartu su jumis jūsų motinų iščiose,
idant,
atėjus laikui,
paruoščiau jus miegui.
Toks yra mano darbas.
Viso pasaulio žodynai mane vadina mirtim,
bet tai yra vardas,
kuris man nepatinka,
nes mano tikrasis vardas yra suramintoja
bei palydovė iš šio pasaulio į kitą pasaulį.
Jeigu nebūtų nakties,
tai nebūtų ir sekančios dienos ryto,
jeigu nebūtų žiemos ir speigo,
tai nebūtų ir jokio pavasario,
jeigu nebūtų manęs,
tai nebūtų ir prisikėlimo iš mirusiųjų.
Taigi,
kartoju,
nebijokit manęs,
nes aš esu jūsų geroji bičiulė ir palydovė.

DVI VIENO PINIGO PUSĖS

I

Anksčiau prisimindavau tavo veidą,
ir mane aplankydavo šventiška popiečio nuotaika.
O dabar,
kai daugiau tavo veido nebeprisimenu,
visos dienos man yra paprastos ir kasdieniškos.
Tik pirmadienis,
tik antradienis
arba trečiadienis.
Ir jau niekad daugiau neaplanke manęs sekmadienis.

II

Saulė leidžiasi.
Vyšnių sodas yra raudonas.
Tavo lūpos,
kaip saldžios vyšnios,
yra raudonos.
Ko dar trūksta?
Manau,
kad trūksta tikrai plokštelės
ir prieš karą seniai pasenusio gramofono.

(VISIŠKAI SLAPTAI!)

TSRS Ryšių Ministrui draugu! TALYZINUI N. V.

VLADIMIRAS VOJNOVIČIUS

VLADIMIRAS VOJNOVIČIUS gimė 1932 m. rugsėjo 26 d. Dušanbe mieste. Būdamas 16 metų, baigė amatų mokyklą. Dirbo staliu, šaltkalviu, aviomchaniku, geležinkelietiu, rajoninio vykdymo komiteto instruktoriumi, radijo redakcijoje. Pusantrų metų mokėsi pedagoginio instituto istorijos-filologijos fakultete. Nuo 1962 iki 1974 buvo TSRS Rašytojų sąjungos narys. 1974 m. vasario 20 d. buvo pašalintas iš Rašytojų sąjungos už atvirą laisvą Sąjunginei autorių teisių gynimo draugijai, kuris buvo atspaudintas Vakaruose.

Vojnovičiaus žymiausia bei populiariausia romanas "Nepaprasti kareiviai Ivano Konkino nuotykių" 1975 m. pavasarį vienu metu išleido amerikiečių, prancūzų, italų, švedų bei vokiečių leidyklos. Kiti kūriniai: "Du draugai", "Noriu būti sąžiningas", "Mes čia gyvename", "Ivančiada", "Pretextantas į sostą" (Konkino II d. ir t.t.).

Rašytojas V. Vojnovičius yra vadinamas "disidentu per prievartą". Kalbėdamasis su Vak. Vokietijos savaitraščio "Die Zeit" bendradarbiu, jis taip išsireiškė: "Pagal savo charakterį aš visiškai ne disidentas. Apskritai, aš žmogus apolitiškas... Tačiau yra dalykų, kurie neduoda man ramybės... aš tiesiog negaliu neprotestuoti.

Vojnovičius tebegyvena Maskvoje ir yra nuolat varginamas saugomos. 1976 m. rudenį jam buvo išjungtas telefonas. Ta proga Vojnovičius rašė kreipėsi į TSRS ryšių ministrą Talyziną.

Gerbiamas Nikolajau Vladimirovičiau,

Kupinas giliausio nerimo, pranešu Jums, jog Jūsų vadovaujamos liaudies ūkio šakos viduje slepiasi tarptautinio įtempimo mazinimo priešas, pasiglemžęs atsakingą Maskvos miesto telefono tinklų viršininko postą.

Štai kaip man pavyko jį atskleisti. Š.m. rugsėjo 20 d., nusprendęs pasinaudoti paslaugomis, kurias telefono tinklas teikia savo abonentams, aš paskambinau į Bostono miestą (JAV) savo asmeniniam draugui, poetui Naumui Koržavinui ir su juo maždaug taip pasikalbėjau:

— Alio, — tariau aš poetui Koržavinui.
— Hello, — atsiliepė jis.
— Kaip gyvuoji?
— Nieko sau. O tu?
— Ir aš nieko sau.

Mūsų Tėvynės sostinėje buvo diena. Sviesi dešimtojo penkmečio diena. Mūsų žmonės, pagauti entuziazmo dirbti, kėlė aukštyn naujus pastatus, valdė įvairius mechanizmus, lydė plieną ir davė šaliai anglies*). Tuo pat metu Bostono mieste, savaime suprantama, buvo naktis. Tamsos priedangoje siautė gangsterių gaujos, liepsnojo Ku-Kluxe-Klano degliai, rūko marihuana, nesulaikomai krito dolerio kursas, praradę viltis bedarbiai iš vakaro būriavosi prie darbo biržos tokiomis ilgomis eilėmis, kokios mūsųose pasitaiko tik prie kilimų ir dešros.

Matyt, prislėgtas šios niūrios aplinkos, o gal tiesiog mieguistas poetas Koržavinas į mano klausimus atsakinėjo suglebusiai ir apgraištomis:

— Kaip Liuba? — teiravausi aš apie jo žmonos sveikatą.

— Liuba? — pakartojo jis padrikai, pagal savo atsilikusių pasaulėžiūrą. — Liuba miega. O kaip Ira?

Manau, Jums bus malonu sužinoti, jog Jūsų vadovaujama ryšių sistema veikė be priekaištų. Girdimumas buvo toks, tarytum užsimiegojęs poetas Koržavinas sėdėtų ne priešingoje planetos pusėje, o kažkur visai greta. Pats mūsų pokalbis, kaip man atrodė, nekėlė jokio susidomėjimo pašalinei ausiai, tačiau jis akivaizdžiai bylojo apie tai,

*) "Duoti šaliai anglies" rusų k. turi ir kitą, ironišką atspalvį, kas maždaug atitiktų "pluštėti, prakaituoti" (vert.).

kad mes gyvename tarptautinio įtempimo mazinimo epochoje, kai suartėja žemynai, kai tarpusavio žmonių ryšiai bei pasikeitimai informacija (tęg ir bereiksmė) tapo ne tik prieinami, bet ir skatinami šalių, pasirašiusių Helsinkio susitarimą.

Deja, įtempimo mazinimas truko neilgai. Sekantį rytą, nukėlęs telefono ragelį, su širdgėla suvokiau, jog pastarasis tyli lyg žuvis. "Kažkas sugedo", — tariau sau ir nuėjau į artimiausią telefono būdelę.

— 151-28-53? — žaviu moterišku balsu dar kartą paklausė remonto biuras.

— Tai Jūsų telefonas?

— Mano.

— Išjungtas už chuliganizmą.

Aš sumišau ir padėjau ragelį. Tačiau po kiek laiko vėl paskambinau.

— Atleiskit, gal aš nenugirdau... už ką išjungtas?

— Tai Jūsų telefonas? — vėl buvau paklaustas.

— Ne, ne mano, — atsakiau šį sykį.

— Išjungtas nesumokėjęs.

Priestardaudamas chuliganų reputacijai, stengiausi būti mandagus.

— Jūs ką tik paminėjote kitą priežastį. Prašau, pagalvokite ir atsakykite tiksliau, už ką išjungtas mano telefonas.

Regis ji sumišo. O gal ir ne.

— Jūsų telefonas išjungtas pagal nurodymą iš viršaus.

— Iš kokio maždaug viršaus?

— Galima pagalvoti, kad jūs to nežinote?

— Aš nežinau.

— Keista. — Ji man aiškiai netikėjo. — Tuomet paskambinkite tokiu ir tokiu telefonu, ir jums pasakys.

Aš paskambinau tokiu ir tokiu telefonu, po to dar kažkokiu, o po to dar ir dar. Asmenys, su kuriais kalbėjau, atsakinėdavo man nurodyti savo pareigas bei pavarde, atsakinėdavo mįslėmis bei užuominomis ir aplamai mane apėmė toks jausmas, tarytum aš skambinčiau ne į telefono mazgą, o į kažin kokią pagrindinę organizaciją. Neįtikėtino triušo dėka man vis tik pavyko išaiškinti, kad mano telefonas išjungtas Maskvos miesto telefono tinklų viršininko Viktoro Fadejevičiaus Vasiljevo nurodymu. Tačiau už ką?

Štai sėdžiu aš, mieliausias Nikolajau Vladimirovičiau savam bute, atkirstam nuo viso pasaulio ir kartoju sau tą patį klausimą: už ką?

Na, kas liečia nesumokėjimą, tai be abejo melas. Už paslaugas, teikiamas man ryšių organų, aš visad moku labai tvarkingai. Mano, kaip vieno iš pavyzdgingiausių mokėtojų paveikslą Jūs drąsiai galėtumėte pakabinti savajame kabinete ar netgi gatvėje priešais Jūsų ministerijos pastatą. Chuliganizmas? Bet kodėl gi tuomet bausmės laipsnį nustato ne teismas, o telefonų viršininkas? O kas bus, jei jo pavyzdžiu paseks elektros, lifto, dujų, vander-tiekio, kanalizacijos viršininkai? Juk tai tiesiog juokinga! Tai juk gali prasikverbti į laikraščius. Tatai gali pasisavinti ir linę į sensacijas vakarų "balsai" ir armėnų radijas.

Ir kuo gi pasireiškė mano chuliganizmas? Poetui Koržavinui aš nieko chuliganiško nepasakiau. Jūs galite jam paskambinti ir patikrinti, jei, žinoma, nesibaiminate, kad po to ir Jūsų telefonas nutilis. (Beje, aš manau, jog Jūs turite keletą telefonų ir, jei vienas iš jų pasirodys išjungtas, Jūs laikinai galėsite naudotis kitu). Gal chuliganizmu laikomas pats faktas, jog kalbamasi su kita šalimi? Tai kam gi tada abonentams teikiama tokio pobūdžio chuliganiškos paslaugos?

Atsakymas „patys žinote“ taipogi neatrodo man patenkinamas. Aš nežinau, Nikolajau Vladimirovičiau.

Netgi prie būdingos man savikritikos negaliu įžvelgti savo veiksmuose nieko chuliganiško. O tai, kad Jums pavaldus Vasiljevas klausosi svetimų pasikalbėjimų, pats meluoja, vertia meluot kitus ir atima iš žmonių galimybę tarpusavyje bendrauti, tai ir yra pats tikriausias chuliganizmas. Na, galima būtų parinkti ir daugybę kitokių apibūdinimų: neteisėtumas, savivaliavimas, tironija — nežinau, kas Jūsų skoniui labiau tinka.

Tačiau ne apibūdinimai esmė. Reikalas tas, kad yra (galbūt Jūs girdėjote) vadinamos žmogaus teisės, pagal kurias žmogus turi teisę ne vien tik kaip dainos žodžiuose „į mokslą, poilsą bei darbą“, bet ir į kitas smulkmenas. Dalinai ir į tokias, kaip

laisvai išreikšti tai, kas ateina į galvą, pasikeisti informacija, idėjomis ir užmegzti ryšius vienas su kitu. Man su Jumis ar su poetu Koržavinu, arba Jums su poetu Koržavinu, arba dar su kuo tik panorėsite, neprasant Jums pavaldaus Vasiljevo leidimo. Ir štai šios mudviejų teisės civilizuotam pasaulyje yra neatimamos, o jų saugojimas yra viena iš svarbiausių įtempimo mazinimo sąlygų. Jos paminėtos įvairiuose tarptautiniuose susitarimuose ir iškilmingai paskelbtose tuose pačiuose Helsinkio susitarimuose, po kuriais Tarybinės valstybės vardu asmeniškai pasirašė Leonidas Iljičius Brežnevas. Tad, išjungdamas manąjį telefoną, Vasiljevas ne tik daro sau gėdą kaip chuliganas, bet ir mėgina abejoti Tarybų Sąjungos nuoširdžiomis pastangomis, vykdančiomis mazinimo procesą, o taip pat stato į nepatogią padėtį asmeniškai drg. Brežnevą.

Ne man Jums teigti, Nikolajau Vladimirovičiau, jog dar nemaža yra visame pasaulyje įtempimo mazinimo priešų. Gerą pagalbinką jie sau rado mūsų šaly! Juk dar nė vienas iš jų, netgi „pagarsėjusiam“ Džordžiui MINI nepavyko išjungti nė vieno telefono. O Vasiljevui pavyko. Girdėjau, jog jis tai daro nebe pirmą kartą, jog jo vadovaujamas telefoninis terorą pasiekė neręgtų mastabų.

Nežinau, kaip Jums, bet man padėtis atrodo grėsminga. Pasiglemžęs telefoninį tinklą, įtempimo mazinimo priešai gali nužengti ir toliau. O jeigu jie į savo rankas paims dar priedo ir pašta, telegrafą, radiją bei televiziją, tai tuomet... Jūs patys žinote, kas atsitinka panašiais atvejais.

Idant mūsų šalis būtų išgelbėta nuo tokių nemalonių pasekmių, prašau Jus nedelsiant pašalinti Vasiljevą iš užimamų pareigų, o naujamam MMIT (Maskvos miesto telefono tinklų) viršininkui įsakyti įjungti mano telefoną.

Priimkite mano tikriausios pagarbos Jums užtikrinimą.

Vladimiras Vojnovičius

Maskva, 1976 m. spalio 10 d.

Iš rusų kalbos vertė V. R. — L.

Donelaitis sugrįžo į Tolminkiemį

Šių metų vasario 18 dieną suėina 200 metų nuo didžiojo mūsų literatūros klasiko Kristijono Donelaičio mirties. Todėl 1980-tieji metai tebūna skirti jo ir jo tėviškės — Mažosios Lietuvos — prisiminimui. Visos tautos akys ir širdys šiais metais bus nukreiptos į Tolminkiemį, deja — okupantų ištrintą iš žemėlapių ir pavadintą Cistiję Prudi. Ką vokiečiai neįstengė ar nedrįso padaryti per 700 metų, tą naujieji atėjūnai rusai atliko per vieną dieną, kad lietuviškų vietovardžių ir čionykščių žmonių Mažosioj Lietuvoj neliktų nė ženklo.

Kaip žinome, karo metais Tolminkiemis, kuriame gyveno, "Metus" parašė ir mirė Donelaitis, buvo sugriautas. Pokario laiku

paties Donelaičio statytos bažnyčios griuvėsiuos lietuvių rūpesčiu buvo atrastas karstas su raštojo palaikais. Jie buvo penvežti į Vilnių, visapusiškai ištirti, pagal galvos kaulus atkurtas raštojo portretas. Tuo tarpu buvo restauruota ir iš griuvėsių vėl prikelta Tolminkiemio statyta Donelaičio bažnyčia, tik jau ne kaip maldos namai, bet kaip literatūrinio pobūdžio lietuviams brangus paminklas.

Artėjant Donelaičio 200 metų mirties sukakčiai, raštojo palaikai iš Vilniaus vėl buvo parvežti į Tolminkiemį ir paguldėti specialiai įrengtame mauzoliejuje, atstatytoje paminklinėje bažnyčioje. Tolminkiemis dabar taps

Donelaičio statytoji Tolminkiemio bažnyčia, lietuvių rūpesčiu prikelta iš karo paliktųjų griuvėsių.

visų lietuvių piligrimine vieta. O lankysis nepamirštamam Donelaičio Tolminkiemyje.

kz.

Giedrės Žumbakienės ofortų paroda

Kaip kartais plona poezijos knygelė gali būti vertingesnė už šimtapuslapinį tomą, lygiai palyginti nedidelė, tiesiog kamerinio pobūdžio dailininko paroda, gali prašyti net kelių didelių salių ekspoziciją. Tokiam teigimui pagrįsti gerai tinka šiuo metu Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Chicagoje, vykstanti dail. Giedrės Žumbakienės ofortų paroda. Nedidelės apimties ir nedidelio formato eksponatų paroda muziejaus antrojo aukšto beveik miniatiūrinė saliuokė labai patogiai. Gera įrengtas paveikslų apšvietimas, turimos erdvės padalos ir visa kita tiksliai akcentuoja eksponatus.

Išvijos dailės parodose, reprezentacinėse išvykose į amerikiečių galerijas ir viso Chicago miesto dailės gyvenime Giedrės Žumbakienės vardas jau daugelio yra ryškiai įsidėmėtas. Tai dailininkė, kuri dirba ne vien "laiko užmušimui", bet ir reikiamam savęs išsakyti tiek formine, tiek intelektualine prasme. Įdomu dar ir tai, jog ji gana stipriai jaučiasi įvairiose dailės technikos. Prisimename, kurį laiką ji buvo pasinėrusi į tapybą metalo lydiniais, po to nesilaikė grynosios tapybos, vėl gerokai laiko buvo įnikusi į vario raizinius.

Pokalbis G. Žumbakienės parodoje. Iš kairės į dešinę: dail. Adolfas Valeška, dail. Giedrė Žumbakienė ir adv. Povilas Žumbakis. Nuotr. V. Noreikos

Visur ji tiksliai žinojo, ką daro ir kaip tame daryme pasiekti geriausių rezultatų.

Šiuo metu vykstančioje parodoje dailininkė vėl stebina nauju, bet ir labai tvirtu žingsniu, pateikdama žiūrovui kelias dešimtis ofortų. Visi jie pasižymi klasiškai įnoringos linijos plastika, plokštinių figūrų bei dėmių artistišku žonglieravimu, tikslu, bet ir labai nuosaikingu spalvos naudojimu.

Rankos igudimą ir intelekto skvarbumą dailininkė puikiai pa-

demonstruoja visu išraiškos ir temų pločiu nuo klasiško medžių peizažo iki abstrakčių formų kompozicijos bei erdvės kosminių perspektyvų, iš kurių vėl grįžtama prie miniatiūrinio žodelės stiebelio. Ir visa tai atlikta neatsitiktiniu linijos brūkštelėjimu ar spalvos nutėškimu, bet labai išmąstyta, išstudijuota, be abejo, šikcuose ne kartą išbandyta ir tik paskui tiksliai įkūnyta užmoju. Tai tikrai kažkokių sidabrinių grynumu skambanti paroda.

Vienintelis priekaištas būtų — katalogo trūkumas. Tačiau nežinia ir kam priekaištauti: pačiai dailininkei, ar parodą rengusiam muziejui? Paroda be katalogo, tai kaip žmogus be plietybės, be jokio dokumento, net be socialinio draudimo kortelės. Parodos katalogas pagaliau reikalingas ir kaip mūsų kultūrinio gyvenimo išliekantis dokumentas, ir kaip visur įprasto parodų etiketo dalis.

Paroda Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Chicagoje (4012 Archer Ave.) vyksta iki sausio mėn. 18 d. Atidara visas septynias savaitės dienas nuo 1 val. iki 4 val. popiet.

k. brd.

● **AIDAI**, 1979 m. lapkričio mėn., Nr. 9. Mėnesinis kultūros žurnalas. Redaguoja dr. Juozas Girmius, 27 Juliette St., Boston, Mass. 02122. Literatūros apžvalgų ir techninis redaktorius dr. Leonardas Andriekus, O. F. M. Administruoja Benvenutas Ramanauskas, O. F. M., 361 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207. Metinė prenumerata — 15 dol.

Naujasis žurnalo numeris nemaža savo medžiagos dalimi skirtas paminėti Vilniaus universiteto 400 metų sukakčiai. Akylai paruoštas ir gerokai naujų dalykų iškeliantis yra Pauliaus Rabikausko straipsnis (LKMA suvažiavimo paskaita) "Lietuviškumo apraiškos Vilniaus akademijoje". Taipgi anksčiau mažai liesti duomenys išskyla ir Stasio Ylos rašte (irgi LKMA suvažiavimo paskaita) "Tautybių sankirtis Vilniaus universitete 1803-1832 metais". Apie ispanų humanistą Petrą Roizijų Vilniuje (1551 — 1571) rašo dr. Stasys Goštautas. Duodama du puslapių naujų Kazio Bradūno eilėraščių iš ciklo "Užieigoje prie Vilniaus vieškelio".

Apžvalginėje žurnalo dalyje rašoma apie popiežiaus Jono Pauliaus II lankymąsi Amerikoje (Juozas B. Laučka); žvelgiama į Lietuvių katalikų mokslo akademijos vienuolikąjį suvažiavimą Chicagoje (Č. Grincevičius); informuojama LKB Kronikos ištrauka apie Eucharistijos Bičiulių sąjūdį ir jo 10 metų sukaktį okupuotoje Lietuvoje; aprašomas devintasis tarptautinis karbono statigrafijos ir geologijos kongresas (B. Saldukienė).

Knygų recenzijų puslapiuose Pr. Visvydas kritiškai žvelgia į A. Kairio romaną "Po Damoklo kardą"; J. Papartis sveria Kazimiero Barėno novelių knygą "Kilogramas cukraus"; V. K. vertina Jurgio Gliados "Narsą gyventi". Numerį užsklendžia gana aštrios istoriko P. Jatulio atsiliepimas į Sauliaus A. Girmiaus raštą, kuriuo šisai žvelgė į Z. Ivinskio "Lietuvos istorijos" pirmąjį tomą. P. Jatuliu prierašu čia pat atsako pati redakcija.

Numeris iliustruotas Vilniaus universiteto jubiliejui ir Lietuvių katalikų mokslo akademijos XI suvažiavimą primenančiomis nuotraukomis.

Nauji leidiniai

● **Algirdas Landsbergis, MUZIKA ĮZENGIANČI NEREGĖTUS MIESTUS**. Novelės. Išleido ATEITIS (17689 Goldwin Dr., Southfield, Mich. 48075) 1979 metais. Literatūros serija Nr. 17. Spaudė Lietuvių Enciklopedijos spaustuvė. Aplanas — Nijolės Palubinskienės. Knyga kietais viršeliais 128 psl., kaina — 6 dol., gaunama ir "Draugo".

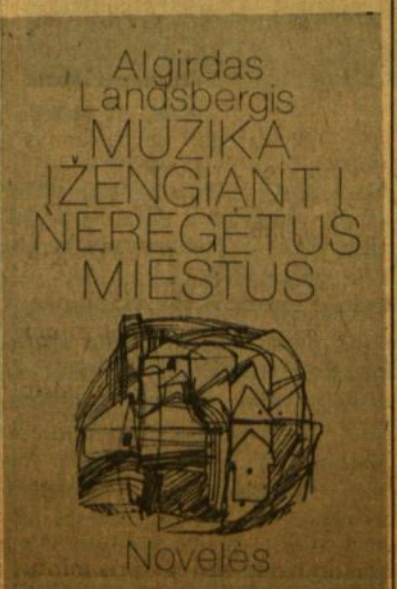
Knygoje randame septynias noveles: "Dainos gimimas", "Duetas moters balsui ir smulkui Vencijoje", "Dangūs tirštėja, dangūs pildosi", "Tyronė Power ir Martin Fierro plačiajame ekrane", "Sinjora su katėmis", "Trys psichiatrai pieinių lauke" ir "Rašytojas M. lankosi N. mieste".

Algirdas Landsbergis yra jau gryniasias šių laikų mūsų išvijos produktas literatūrinėje rinkoje. Jokiais saitais nesusiejamas su tėvynėje paliktąja literatūra. Nebent kiek linksmai ironiška šypsena jis galėtų būti labai tolimas Jurgio Savickio gimnais. Su "Draugo" konkursą laimėjusiu romanu "Keliu" A. Landsbergis 1954 m. iš karto žengė tvirtą žingsnį mūsų literatūros kelyje. O toliau išleista novelių rinkinys "Ilgoji naktis", drama "Penki stulpai turgaus aikštėje", scenos veiklas su istoriniu pamušalu "Vejas gluosniuose — Gluosniai vėjui", dvi šmaikščios komedijos "Meilės mokykla" ir "Paskutinis piknikas".

Ir pati naujausioji čia minima A. Landsbergio novelių knyga su gana įspūdingu vardu "Muzika įzengianti į neregėtus miestus". Tačiau skaitytojas tegu neišsigasta: nei kokių suktų mįslių, nei apmėtytų mistifikacijų jos puslapiuose nėra. Tėra tik šiandienis, daugiau vietinis, mažiau sovietinis gyvenimas, daug kur komiški tragiški realybės. Tačiau ta realybė sulandbergintai rašytojo šmaikščiaus žodžio, akteriškai elegantiško sakinio ir kamputai patrauklios situacijos.

● **TIKRASIS KETURAKIS IR JO RAŠTAI**. Paruošė Birutė Vilkutaitytė — Gedvilienė. Išleido Keturakio dukros ir sūnūs. 1979 m. Kalbą peržiūrėjo Stasys Barzdukas. Aplanas ir užsklanda dail. Birutės Vilkutaitytės — Gedvilienės. Spaudė "Vilties" spaustuvė, Clevelande. Leidinys kietais viršeliais, iliustruotas, 324 psl., tiražas 1000 egz., kaina — 10 dol.

Knygos pirmoji dalis (iki 120 psl.) liečia Juozo Vilkutaičio — Keturakio biografinius duomenis ir autorystės problemą, atsidusią mūsų literatūros istorijoje ryšium su dviem broliais — Antanu ir Juozu Vilkutaičiais. Šion knygos dalin įglauti straips-

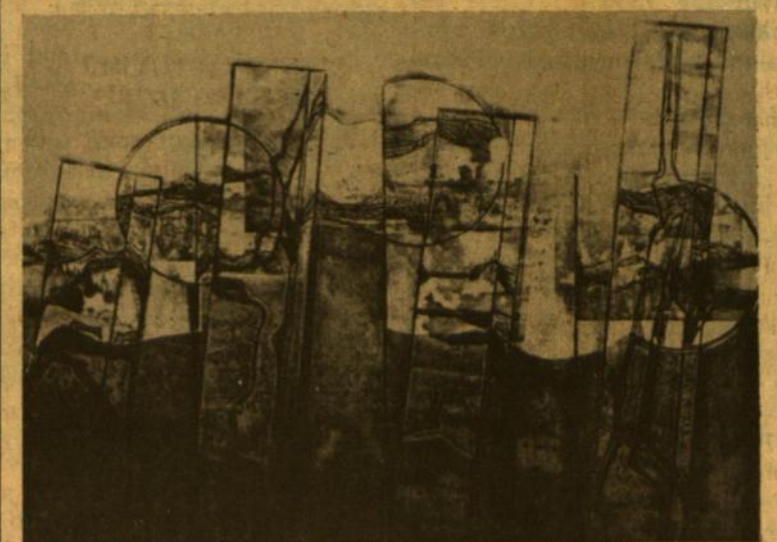
niai: Pratomė; Kodėl ši knyga atsirado (B. V. G.); Keturakį arti-mai pažinus (B. V. G.).

Antroje knygos dalyje spausdinami Juozo Vilkutaičio — Keturakio raštai. Knygos paruošėjų jie pateikiami tokie: Kas kalta? Gaisras, Kaip Mikas apsidžiaugė čebatais, Amerika pirtyje, Šimto margu metmenys, Parazitas, Ant to jų galvos, Kūrinų fragmentai, Bepig tokį užvadą turėti, Šiltieji vandenys, Pasaka, Šimtas margu, Atsiminimai.

Knyga užsklendžia Stasio Barzduko straipsnis "Keturakio ratų kalba" ir Teksto pastabos (B. V. G.).

● **CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA**, No. 35, Vol. 16, 1978. A translation of the Complete Lithuanian Original, LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKA No. 35. Documenting the Struggle for Human Rights in Soviet — Occupied Lithuania Today. Translated by: Vita Matusaitis. Translation Editor: Rev. Casimir Pugevičius. Published by the Lithuanian R. C. Priests' League of America, 351 Highland Blvd. Brooklyn, N.Y. 11207

Kun. K. Pugevičiaus parašyta-mis dviejų puslapių įvade paran-

Giedrė Žumbakienė

Tary debesų (ofortas)

kiai pateikiama skaitytojui reikiama statistika, kai kurie praetis faktai ir dabarties gyvenimo situacija, kad "Kronikoje" randama dokumentacija skaitytojui būtų labiau suprantama.

● **LIETUVIS ŽURNALISTAS**, 1979 m., Nr. 8. Leidžia Lietuvių žurnalistų sąjungos Centro valdyba. Redaguoja Rūta Kleva Vidžiūnienė, 23500 Via Galera, Valencia, CA 91355. Redaktorės padėjėjas Gintautas Juodgudis. Spaudė "Draugo" spaustuvė Chicagoje. Atskiro numerio kaina — 1 dol. 50 centų.

Leidinyje rašo: J. Kupronis, Bruno Markaitis, S.J., V. Bagdanavičius, A.T. Antanaitis, J. Dagys, V. Alantas, R. K. Vidžiūnienė, J. Karka, S. Pautienienė, Balys Brazdžionis, V. Balutis, P. Jasiukonis ir kt. Puslapių iliustruoti nuotraukomis.

● **LAISKAI LIETUVIAMS**, 1979 m. lapkričio mėn., Nr. 10. Lietuvių jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaguoja Juozas Vaišnys, S.J. Administruoja A. Likanderienė. Redakcijos ir administracijos adresas: 345 W. 56th Str., Chicago, IL 60636. Metinė prenumerata — 8 dol.

Puslapiuose rašo: A. Saulaitis, S.J., P. Daugintis, S.J., V. Brizgys ir A. Deksnys (vyskupų laiška), J. Petraitis, J. Miškinis (apie Jurgį Pabrėžą), B. Markaitis, S. J. (apie meną ir jo svarbą tautos gyvenime), A. Tamošaitis, S. J. (keliu po Dievo laukinę gamtą), V. Maciūnas (minį Vilniaus universiteto 400 metų sukaktį), V. Kasnis, A. Nockūnas, MIC, J. Vaišnys, S.J., D. ir G. Vakarai ir kt. Numeris paruoštas Algirdo Grigaičio nuotraukomis, tema — žmonės, sutikti gatvėje.

● **MOTERIS**, 1979 m., Nr. 5. Redaguoja Nora Kulpavičienė. Administruoja Bronė Pabedinskienė. Leidžia Kanados Lietuvių katalikų moterų draugija. Redakcijos ir administracijos adresas: 1011 College St., Toronto, Ont. M6H 1A8, Canada. Žurnalas išeina kas du mėnesiai, metinė prenumerata — 7 dol., garbės prenumerata — 10 dol.

Naujame "Moters" numeryje rašo: M.M. Slavienienė, D. Sadūnaitė, Br. Šimkienė, G. Krivickienė, R.

Giedrė Žumbakienė

Tuos gamtovaizdžius (ofortas)

Nuomonės ir pastabos

Dainuoja nežinomi choristai

Esu pastovus Balfio rėmėjas ir dažnas jo renginių lankytojas. Manau, kad trisdešimt metų dainavęs ir giedojęs įvairiose choruose dvylikos dirigentų vadovybėje, turiu teisę pasisakyti koncertų programų reikalu.

1979.12.9 diena. Grižtu iš Čiurlionio ansamblio koncerto. Programoje Balfio veikėjų nuotraukos ir aprašymai. Idomiame ir nuotaikingame koncerte dainavo nežinomi choristai. Nei pavardžių, nei vardų — tik nuotrauka. Šelpimas — didelė dorybė. Dainuoti šalpos labai irgi dora ypatybė su kultūrinio atspalviu.

Žengiu atgal. 1969.3.16. Balfio 25 metų jubiliejus. Dainavo tas pats Čiurlionio ansamblis, tas pats Lietuvių vyrų choro koncerto programą. 1955.6.4 Dirigentas — Vl. Baltrušaitis, prie fortepijono — St. Gailevičius, Rengėjai — "Tėvynės Prisiminimai". Vieta — Torontas. Nuotraukoje 34 jauni ir gražūs vyrai. Daugeli dar pavyksta atpažinti; kitus jau ne. Apsčiai prekybos skelbimų. Gerai pavykusiame koncerte dainavo nežinomi choristai.

Dar šuolis į praeitį. 1954.11.14. Čiurlionio ansamblis atliko koncertą "Naujienoms". Dainavo nežinomi choristai, nors programoje liko šimtas cm² baltos vietos.

Žvilgsnis krenta į 1951.4.29. Chicago Operos rūmuose "Draugo" romano konkursui rengti koncerto programą. Baldų prekybos, namų piirkimo skelbimai. Dingame koncerte dainavo nežinomi choristai.

Pagaliau pasiekiami 1950.4.16 diena. Margučio ruoštas Čiurlionio ansamblio koncertas Chicago Operos rūmuose pilname iš-

kilingume. Programoje daugybė nuotraukų, skelbiama kepykla ir valgykla, taupykla ir šildykla. Dainavusių choristų sąrašas istorijai palieka nežinomus.

Skraido mintis: o gal Čiurlionio ansamblio vadovybė neleidžia skelbti choristų sąrašo? Jei taip, jų valia. Bet šia nuomone sugriaua palėpėje tūnojusi 1952.4.27 "Draugo" bendradarbių klubo surengto Čiurlionio ansamblio koncerto Chicago Operos rūmose programa. Pilnas choristų sąrašas! Net tenorai su skirstyti į pirmus ir antrus! Atskira skiltis bosams ir baritonams!

Kartais malonu gyventi prisiminimais. Paimu į ranką Chicago Lietuvių vyrų choro koncerto programą. 1955.6.4 Dirigentas — Vl. Baltrušaitis, prie fortepijono — St. Gailevičius, Rengėjai — "Tėvynės Prisiminimai". Vieta — Torontas. Nuotraukoje 34 jauni ir gražūs vyrai. Daugeli dar pavyksta atpažinti; kitus jau ne. Apsčiai prekybos skelbimų. Gerai pavykusiame koncerte dainavo nežinomi choristai.

Ar koncertų rengėjai pagalvoja, kad elinis choristas sezonometu skiria nuo 200 iki 400 valandų repeticijoms ir važinėjimui? Ar už sugaištą laiką lietuviškos kultūros papuošimui choro risto pavarde negalėtų būti pažymėta renginio programoje? Manoma nuomone — taip.

Kazys Skaisgirys